

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فاری

ششم دبستان

۱۳۹۲

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف: دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

نام کتاب: فارسی ششم دبستان (مهارت‌های خوانداری) - ۳۴

مؤلفان: دکتر فریدون اکبری شلدیره، دکتر نعمت‌الله ایران‌زاده، نازیلا بهروان، دکتر فردوس حاجیان،

دکتر حسن ذوالفقاری، مرجان سجودی، دکتر محمدرضا سنگری، دکتر حسین قاسم‌پورمقدم،

راحله محمدی، مهتاب میرایی آشتیانی، دکتر سلیم نیساری و دکتر عباسعلی فایبی

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع: اداره‌ی کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

مدیر امور فتی و چاپ: سید احمد حسینی

مدیر هنری: مجید ذاکری یونسی

طراح گرافیک و جلد: سید علی موسوی

تصویرگران: الهام ارکیا، بهاره جابری، میثم برزا، ایمان نکاحی، صبا صفا، لیدا معتمد، سمیه ورزدار،

ستاره ترازاده، سید علی موسوی، میترا یزدانی فرد، صبا سلیمانی و فاطمه حق‌نژاد

طراح خط رایانه‌ای: کامران انصاری

صفحه‌آرا: سید علی موسوی، مهناز خسروپناه

حروفچین: فاطمه باقری مهر

مصصح: فاطمه گیتی‌جبین، زهرا رشیدی مقدم

امور آماده‌سازی خبر: زینت بهشتی شیرازی

امور فتی رایانه‌ای: حمید نایت کلاچاهی، پیمان حبیب‌پور

ناشر: اداره‌ی کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن: ۰۹-۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار: ۰۹۲۶۶-۸۸۳۰، کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

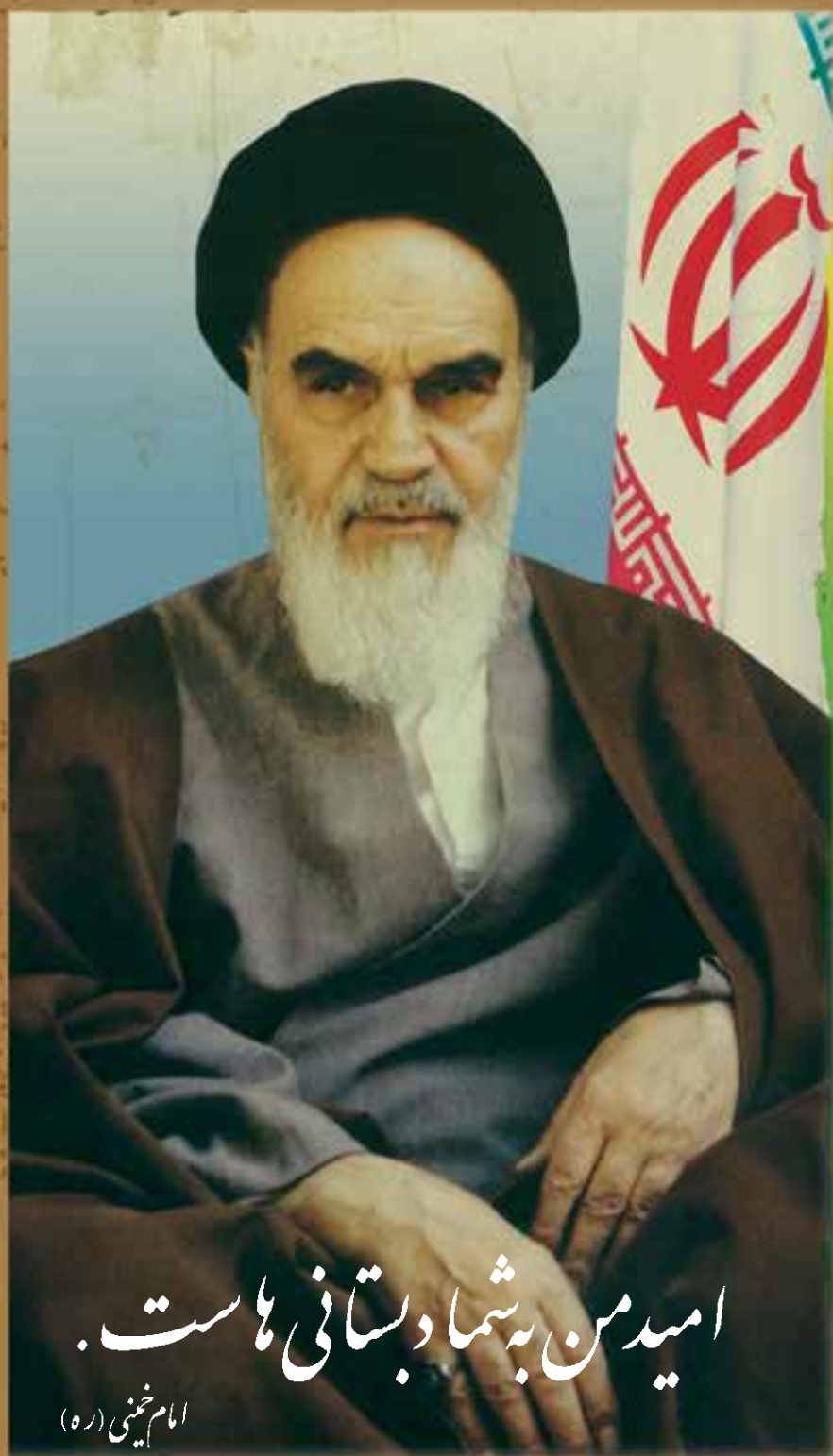
وبگاه: www.chap.sch.ir

چاپخانه: شرکت افست «سهامی عام» (www.Offset.ir)

سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ دوم ۱۳۹۲

حق چاپ محفوظ است.

شابک ۶-۴۰-۰۵-۹۶۴-۹۷۸-978-964-05-2040-6 ISBN



امید من به شما دستانی ماست.

امام خمینی (ره)

ستایش (ای یاد تو بر دل و زبان ها) ۹

فصل اوّل آفرینش و زیبایی

- درس اوّل: معرفتِ آفریدگار ۱۱
- محبّت (حکایت) ۱۳
- درس دوم: پنجره‌های شناخت ۱۴
- ای مادرِ عزیز (بخوان و حفظ کن) ۱۸
- هُدُهد (بخوان و بیندیش) ۱۹

فصل دوم زبان و ادب

- درس سوم: داستانِ من و شما ۲۳
- سُخَن (بخوان و حفظ کن) ۲۶
- درس چهارم: هفت خانِ رستم ۲۷
- ادبِ لقمان (حکایت) ۳۳
- دوستانِ همدل (بخوان و بیندیش) ۳۴

فصل سوم دین و اخلاق

- درس پنجم: زنگِ اشا ۴۰
- انواعِ مردم (حکایت) ۴۲
- درس ششم: اخلاقِ پسندیده ۴۳
- شیرِ خدا (بخوان و حفظ کن) ۴۶
- رفنارِ نیکان (بخوان و بیندیش) ۴۷

فصل چهارم آدابِ زندگی

- درس هفتم: دوستی ۵۱
- مشاورت ۵۲
- ز ورزش میاسای (بخوان و حفظ کن) ۵۴
- درس هشتم: درس آزاد ۵۵
- درس نهم: راز زندگی ۵۷
- عمرگران مایه (حکایت) ۵۹
- پیاده و سوار (بخوان و بیندیش) ۶۰

فصل پنجم نام آوران

- درس دهم: رنج‌هایی کشیده‌ام که می‌رس ۶۳
- باران (بخوان و حفظ کن) ۶۷
- درس یازدهم: عطار و جلال‌الدین محمد ۶۸
- درخت علم (حکایت) ۷۲
- بوعلی و بهمنیار (بخوان و بیندیش) ۷۳

فصل ششم

- ۷۶ درس دوازدهم: ای وطن
۷۹ درس سیزدهم: درس آزاد
۸۱ علم و عمل (حکایت)
۸۲ درس چهاردهم: دریاقلی
۸۶ وطن (بخوان و حفظ کن)
۸۷ حماسه‌ی هُرْمُز (بخوان و بیندیش)

فصل هفتم

- ۹۱ درس پانزدهم: میوه‌ی هنر
۹۳ افلاطون و مرد جاهل (حکایت)
۹۴ درس شانزدهم: کتابخوانی
۹۷ .. به گیتی، به از راستی، پیشه نیست (بخوان و حفظ کن)
۹۸ درس هفدهم: ستاره‌ی روشن
۱۰۱ آوای گنجشکان (بخوان و بیندیش)
۱۰۵ نیایش:
۱۰۶ واژه‌نامه:

سخنی با آموزگاران گرامی

پروردگار مهربان را سپاس می‌گوییم که در پی جهش به سوی تحول بنیادین و تغییر نگرش‌ها در قلمرو آموزش و پرورش، و استقرار پایه‌ی ششم ابتدایی، توانستیم با تکیه بر مبانی تعلیم و تربیت اسلامی و نیز توجه به چهارچوب برنامه‌ی درسی ملی، به بازنگری برنامه‌ی درسی و تولید محتوای درس فارسی بپردازیم و کار تهیه، طراحی و سازماندهی ساختار و محتوای کتاب درسی و دیگر کارافزارهای آموزشی را به فرجام برسانیم.

امیدواریم آموزش این برنامه، سبب شکوفایی استعدادها و نواوران و آینده‌سازان ایران اسلامی و رشد و بهبود فرایند آموزش عمومی میهن عزیزمان گردد.

زبان فارسی، برای ما جایگاه و اهمیت بسیار ارجمندی دارد. چون از سویی هویت فرهنگی ما را سامان می‌دهد و از دیگر سوی، درگاه رفتن به دنیای آموزش و یادگیری دیگر علوم و فضایل است.

درس فارسی، پیام آور شکوه و جلال فکر و فرهنگ ایران اسلامی در طول روزگاران است. جوهره‌ی آثار حکیمان و فرزندان پهنه‌ی علم و ادب فارسی، همواره از دو آبشخور گوارا و روح‌پرور، مایه‌ور است: سرچشمه‌ی زلال معارف باورشناختی دین اسلام و بن‌مایه‌های فرهنگی.

بزرگان و ستارگان رخشان آسمان فرهنگ و ادب، همچون فردوسی، سعدی، مولوی، حافظ، ملاصدرا و... حکیمان الهی و انسان‌های فرهنگ‌مند و دین‌باوری بوده‌اند که رگ رگ وجودشان از آن دو آبشخور، بارور و سیراب شده است و به همین سبب است که آثار این ادیبان و عالمان، روایتگر معارف قرآنی و ظرایف حکمی زبان فارسی است. زبان فارسی، روح ملت و جان‌مایه‌ی وحدت آفرین ایرانیان، در سراسر عالم است.

کتاب مهارت‌های خوانداری فارسی پایه‌ی ششم، مبتنی بر «برنامه‌ی درسی ملی جمهوری اسلامی ایران»، رویکرد شکوفایی فطرت الهی و با توجه به عناصر پنج‌گانه (علم، ایمان، اخلاق، عمل و تفکر) و جلوه‌های آن در چهار پهنه (خود، خلق، خلقت و خالق) و نیز بر پایه‌ی چهارچوب «برنامه‌ی درسی فارسی دوره‌ی ابتدایی»، سازماندهی و تألیف شده است.

برای آنکه آموزش محتوای این کتاب، به فراخور شأن و جایگاه درس فارسی و همسو با اصول و اهداف برنامه و انتظارات مؤلفان، انجام گیرد؛ توجه به نکات زیر، ضروری است:

۱. رویکرد عام تدوین و سازماندهی محتوا و تألیف کتاب، شکوفایی فطرت با تکیه بر نگرش فرهنگی-تربیتی است.
۲. رویکرد خاص آموزشی بر مهارت‌آموزی یا آموزش مهارت‌های زبانی و فرازبانی، استوار است، به همین روی، هم زمان به مهارت‌های خوانداری و نوشتاری و نیز مهارت‌های فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل) پرداخته‌ایم.
۳. برپایه‌ی برنامه‌ی درسی فارسی، جهت‌گیری زبان‌آموزی از اوّل دبستان تا پایه‌ی ششم، حرکتی از زبان به سوی ادبیات است. به همین دلیل است که در فارسی اوّل دبستان، همه چیز در خدمت آموزش و یادگیری نشانه‌های زبانی است، هرچه از پلکان زبان‌آموزی بالاتر می‌آییم، به بار فرهنگی-ادبی آن افزوده می‌شود. یعنی در پایه‌ی اوّل، زبان خود موضوع و هدف آموزش بوده است، ولی در پایه‌های بالاتر مثل ششم، زبان، گذرگاهی است برای رفتن به دنیای معانی و مفاهیم علوم گوناگون. همین مسئله سبب شده است کتاب فارسی ششم، پرمایه‌تر و ژرف‌تر به چشم آید. پس انتظار داریم نگرش روش آموزشی نیز از سطح به ژرفا گرایش یابد.
۴. کتاب فارسی مهارت‌های خوانداری به قلمرو شفاهی زبان و به بیان دیگر به قلمرو دریافتی یا ادراکی زبان مربوط می‌شود؛ بنابراین، لازم است در فرایند یاددهی-یادگیری، عناصر و ریزمهارت‌های خوانداری (دیدن و گوش دادن انتقادی، بهره‌گیری از دیگر حواس ظاهری در پرورش ذهن و زبان، رعایت آهنگ، لحن، کلام، تکیه، مکث و درنگ در خوانش متن و تقویت خواندن انتقادی) آموزش داده شوند تا زبان‌آموز را پس از درک و دریافت درست، به تفکر در لایه‌های زیرین متن درس و نقد و تحلیل وادارد.
۵. در تدوین کتاب مهارت‌های خوانداری، به موضوع تقویت فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی، پژوهش، اندیشه‌ورزی و پرورش تفکر، نقد و تحلیل، توجه کافی شده است.

۶. کتاب مهارت‌های نوشتاری به قلمرو نوشتار و نمادهای خطی زبان و به دیگر سخن، به پهنه‌ی مهارت‌های تولیدی زبان مربوط می‌شود؛ یعنی در کتاب مهارت‌های خوانداری فارسی، زبان‌آموز، اطلاعات و معارف را از طریق متن درس‌ها و آموزه‌ها، دریافت می‌کند و این کار، سبب پرورش ذهن و زبان، گسترش دامنه‌ی واژگان و تقویت تفکر و تحلیل دانش‌آموز می‌شود که در گفتار و بیان دیدگاه‌ها و حضورفعال در کارهای گروهی و نقد و تحلیل شفاهی، قابل مشاهده و ارزشیابی است؛ اما در کتاب مهارت‌های نوشتاری فارسی، آموخته‌ها در قالب نوشته، نمایان می‌شوند.

۷. کتاب مهارت‌های نوشتاری: در اصل چهار بخش دارد:

الف) فعالیت‌های درس، نخستین تمرین‌های نوشتاری هستند و با هدف سنجش و ارزشیابی از آموخته‌های کتاب خوانداری و بر

پایه‌ی متن درس، طراحي شده‌اند.

ب) املا: در این قسمت، پرسش‌هایی با تکیه بر درس فارسی آمده که ماهیت املايي دارند، بنابراین، ضروری است به بهانه‌ی پاسخ به پرسش‌ها، آموزه‌های املايي، نخست آموزش داده شوند.

پ) نگارش: در این قسمت، نوشتن اولیه و ساده، آموزش داده می‌شود و سیر از کلمه تا کلام را دنبال می‌کند. یعنی، نخست انتخاب و کاربرد کلمه، سپس گسترش واژه و ترکیب‌سازی، در پی آن، عبارت‌نویسی، پس از آن جمله‌نویسی و سرانجام بندنویسی مورد توجه قرار می‌گیرد. البته همه‌ی این کارها به‌طور پنهان و غیرمستقیم و در قالب پرسش‌های نگارشی سازماندهی شده است ولی در آموزش، لازم است همکاران محترم به فراخور شکل‌گیری مهارت‌های نگارشی توجه داشته باشند.

ت) کارگاه نویسنده‌گی: در حقیقت، اصلی‌ترین بخش کتاب مهارت‌های نوشتاری، همین قسمت است. به بیان دیگر، سه قسمت نخست، مراحل تکرار، تمرین، دست‌ورزی، نرمش ذهن و زبان و قلم است برای دستیابی به مهارت نوشتن و روی آوردن به یک کار خلاقانه و آفرینشی.

۸. در کتاب‌های فارسی از سه نوع خط استفاده شده است: اول خط نسخ یا خط خواندنی، دوم خط تحریری یا خط نوشتنی و سوم خط نستعلیق ساده یا خط هنری.

خط خواندن خطی است که در کتاب‌ها و روزنامه‌ها استفاده می‌شود. دانش‌آموز می‌تواند این خط را در بخش «بخوان و ببیند» ببیند. خط تحریری در متن درس آمده است تا دانش‌آموز هنگام رونویسی آن را تمرین کند. برای یاددهی این خط به آموزش جداگانه‌ای نیاز نداریم چرا که هدف اصلی این است که دانش‌آموزان در حین عمل و رونویسی آن را یاد بگیرند. خط نستعلیق ساده یا هنری نیز خطی است که شعرهای کتاب با آن چاپ شده است تا دانش‌آموزان با دیدن آن، با زیبایی‌ها و ظرایف آن انس بگیرند.

۹. با توجه به اینکه امروزه در فرایند یاددهی - یادگیری، دانش‌آموز نقش فعالی دارد، توصیه می‌شود همکاران تا حد امکان از روش‌های فعال و پیشرفته در تدریس و آموزش کتاب فارسی بهره بگیرند. ایجاد فرصت‌های مناسب برای مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های کلاسی باعث تقویت مهارت‌های گوش دادن، سخن گفتن، خواندن، نوشتن و اندیشیدن می‌شود.

۱۰. با توجه به اینکه اساس و پایه‌ی آموزش زبان فارسی بر تفکر و خلاقیت استوار است، انتظار می‌رود همکاران گرمی در کلاس درس به این جنبه و نیز تفاوت‌های فردی توجه داشته باشند. برای تقویت خلاقیت، بهتر است از پرسش‌های واگرا و باز پاسخ، استفاده گردد و در پاسخ‌های ابداعی و خلاق دانش‌آموز؛ از پیش‌داوری دوری شود تا مانع پرورش و شکوفایی گفتار و نوشتار خلاق آنان نشود.

۱۱. برای بهبود آموزش زبان فارسی در طول سال تحصیلی، بهتر است در آغاز سال، جلساتی با اولیای دانش‌آموزان برگزار شود و نحوه‌ی کار با کتاب‌های فارسی به آنان توضیح داده شود. این کار موجب آگاهی بیشتر خانواده‌ها از رویکردها، روش‌ها و ساختار کتاب می‌شود و در نتیجه، تعامل بین مدرسه و خانواده را ارتقا می‌بخشد.

۱۲. از آنجا که انجام هر عمل، نیاز به راهنما و دستورالعمل دارد، انتظار می‌رود همکاران محترم در کلیه‌ی مراحل تدریس از مطالب کتاب راهنمای معلم و کارافزارهای آموزشی فارسی به‌خوبی استفاده کنند. کارافزارهای آموزشی در فارسی برای پشتیبانی از محتوای کتاب فارسی تهیه شده است و به کارگیری اجزای آن در حین تدریس موجب تسهیل، تحکیم و غنی‌سازی آموزش و یادگیری زبان و ادبیات فارسی می‌شود.

۱۳. درس «آزاد» فرصتی مناسب برای معلم و دانش‌آموزان است تا در محیط کلاس و با آرامش، با هم نوشتن را تمرین کنند. نوشتن درس آزاد به شما کمک می‌کند تا مفاهیم و مطالب ضروری متناسب با منطقه‌ی خود را با در نظر گرفتن فصول کتاب در کلاس درس طرح کنید. این انعطاف‌پذیری کتاب به شما فرصت می‌دهد تا کمبودهای احتمالی را جبران کنید و در برنامه‌ریزی درسی و تألیف بخشی از محتوای کتاب، مشارکت داشته باشید.

۱۴. در ارزشیابی از این کتاب‌ها به مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی و تفکر و قدرت تحلیل دانش‌آموزان در طول سال تحصیلی توجه شود و در امتحانات رسمی پایان ماه یا پایان نوبت نیز مهارت‌های خوانداری و نوشتاری (املا، نگارش و انشا) به‌عنوان فعالیت‌های عملی، مورد توجه قرار گیرد.

۱۵. ویژگی تلیق آموخته‌ها و مفاهیم یادگیری ایجاب می‌کند تا در آموزش زبان فارسی به دیگر کتاب‌های درسی نیز توجه شود. به همین سبب، بسیاری از مفاهیم اجتماعی، هنری، دینی، علمی و حتی ریاضی در کتاب فارسی با استفاده از شیوه‌های قصه و شعر ارائه شده است.

رهنمودهای ارزنده‌ی شما همکاران ارجمند، همواره پشتوانه‌ی گام‌های ما و سبب استواری کارها خواهد بود.

گروه زبان و ادبیات فارسی